

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการศึกษาสถานการณ์เด็กและนักเรียนในสังคมไทย ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาศีลธรรม และคุณธรรมของนักเรียนพบว่า สถาบันครอบครัวที่มีความอ่อนแอลง โครงการครอบครัวมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยาย การขาดทักษะชีวิตและความไม่พร้อมที่จะเป็นครอบครัวของคนรุ่นใหม่ ทรัพยากรที่มีลดน้อยลงและสภาพเศรษฐกิจที่ฝืดเคือง สถานการณ์เหล่านี้ทำให้พ่อแม่ผู้ดูแลเด็กและนักเรียนมีความยากลำบากมากขึ้นในการเลี้ยงดูเด็กและนักเรียน ส่งผลให้เด็กและนักเรียนจำนวนไม่น้อยถูกทอดทิ้ง ถูกเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย หรือควบคุมเข้มงวด มีความประมาททางจิตใจ มีปัญหาสุขภาพทางจิต ปราชญ์-บุญวงศ์วิโรจน์ อธิบดีกรมสุขภาพจิต^๑ กล่าวว่า ปัจจุบันสุขภาพจิตและเด็กวัยรุ่นมีแนวโน้มรุนแรงมากยิ่งขึ้น ซึ่งสะท้อนออกมาให้เห็นจากสถานการณ์ปัญหาการฆ่าตัวตาย ปัญหาทางเพศ ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด เป็นต้น

นอกจากนี้สังคมไทยยังให้คุณค่ากับผู้มีเงิน ทรัพย์สินและอำนาจ มากกว่าผู้ที่มีความสุจริต ขยันและบากบั่นทำงาน ทำให้เด็กและนักเรียนขาดแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต เพราะเด็กและนักเรียนมักมีการลอกเลียนผู้ใหญ่ เพื่อนำมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตและค่านิยมตามสังคม ที่ให้คุณค่ากับความร่ำรวย การบริโภค และความสบายมากกว่าความพอเพียง การมีวินัยและการทำงานหนัก ด้วยเหตุนี้เด็กและนักเรียนจำนวนมากจึงเข้าไปพัวพันกับอบายมุขต่างๆ เช่น สารเสพติด เหล้า บุหรี่ การพนัน และการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การใช้ความรุนแรงในการตัดสินใจปัญหา การยกพวกตีกันของกลุ่มนักเรียนและการประทุพถิตคนไม่เหมาะสมเรื่องความสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามของนักเรียน ฯลฯ ซึ่งก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อชีวิต การกระทำความผิด การมีคุณภาพชีวิตที่ดีและจำนวนไม่น้อยตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งการเข้าสู่ธุรกิจบริการทางเพศ

^๑ อัญมณี บุรณกานนท์ และพิมพ์ใจ นามรัมย์, สถานการณ์ปัจจุบันของเด็ก นักเรียนและครอบครัว และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย : การศึกษาทบทวนสถานการณ์เด็กและนักเรียน และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖), หน้า ๑-๘.

ปัญหาต่างๆ ดังกล่าว ได้ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของนักเรียนไทยตกต่ำ ทำให้นักเรียนซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญให้กับประเทศชาติในอนาคตเป็นผู้ที่ไม่มีคุณภาพเต็มศักยภาพ การพัฒนาและปลูกฝังศีลธรรมและคุณธรรมเป็นวิธีหนึ่งที่จะพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ที่มีศีลธรรมและคุณธรรมวัฒนธรรมอันดีงาม เพราะคุณธรรมเป็นกลไกที่ช่วยควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขบนรากฐานของการกระทำที่ไม่ทำให้ตนเอง ผู้อื่น และสังคมเดือดร้อนตามมา

การปลูกฝังศีลธรรมและคุณธรรมนอกจากจะทำให้เด็กและนักเรียนเกิดความละเอียดต่อการทำความชั่ว หันมาประพฤติความดี และกระทำความผิดน้อยลงและยังช่วยปลูกจิตสำนึกให้เด็กและนักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม อันจะช่วยป้องกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมได้ นักเรียนสมควรได้รับการปลูกฝังศีลธรรมและคุณธรรมให้เข้มแข็งมากที่สุด เพื่อเด็กเหล่านั้นจะได้เจริญเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในภายภาคหน้า สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ ซึ่งได้กำหนดจุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา ๖ ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีศีลธรรมและคุณธรรมวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ” และในมาตรา ที่ ๒๔ ว่า “การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา”

พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการพัฒนาสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต ได้เล็งเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นแก่นักเรียนของชาติที่มีพฤติกรรมและค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป พระสงฆ์นั้นมีบทบาทในการพัฒนาในหลายด้าน อาทิ เช่น การพัฒนาศีลธรรม การพัฒนาการศึกษาและคุณภาพชีวิต งานสงเคราะห์ การเป็นผู้นำชุมชน เป็นต้น ในเรื่องของการพัฒนาและปลูกฝังศีลธรรมและคุณธรรมพระสงฆ์ยังคงทำหน้าที่นี้ต่อประชาชนอย่างต่อเนื่อง ในยุคปัจจุบันพระสงฆ์หลายรูปได้รับการนับถือและยกย่องจากคนทั่วไปว่า มีคุณูปการในการกล่อมเกลาคูณให้รู้จักบาปบุญคุณโทษและเป็นคนดีของสังคมที่สำคัญเช่น ท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) และพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เป็นต้น ท่านพุทธทาสภิกขุ มีทัศนะว่าศีลธรรมของเราทุกคนทุกวันนี้เสื่อมทรามลงเพราะความเห็นแก่ตัว จึงจำเป็นต้องพยายามทำการเสริมสร้างศีลธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมโดยเร่งด่วน จึงจำเป็นต้องพัฒนาศีลธรรมของประชาชนโดยการเทศนาปาฐกถา และเขียนหนังสือเผยแพร่ งานของท่านได้รับการรวบรวมเพื่อจำหน่ายแจกเป็นจำนวนมาก เช่น หนังสือชุดธรรมโฆษณ์ ข้อเขียนเรื่อง “ตัวกู ของกู” และ “การทำงานคือการปฏิบัติธรรม” เป็นต้น นอกจากนี้ ท่านยังสร้างโรงมหรสพทางวิญญาณขึ้นเป็นสถานที่อธิบายธรรมด้วยภาพและ

สัญลักษณ์ต่างๆ มีประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศสนใจไปเยี่ยมชมโรงมหรสพทาง วิทยุญาณและบริเวณสวนโมกขพลาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี อันเป็นที่พำนักของท่านพุทธทาส ตลอดจนแวนมัสการท่านและฟังธรรมเทศนาของท่านอยู่เสมอ

ในขณะที่พระพุทธทาสทำหน้าที่พัฒนาศีลธรรมของประชาชน และผู้มาเยือนอยู่ทาง ภาคใต้ของประเทศไทยเรานั้น ในบริเวณภาคกลางพระภิกษุสงฆ์อีกรูปหนึ่งก็กำลังทำหน้าที่ ดังกล่าวอย่างเข้มแข็งพระภิกษุรูปนี้คือ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) แห่งวัดญาณเวศกวัน พุทธมณฑล นครปฐม ซึ่งท่านเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องและศรัทธาจากประชาชนทั่วไป ทั้งในด้าน ความรู้ความสามารถทางวิชาการและจริยวัตรอันงดงามสมกับความเป็นสมณะ ท่านเคยไปบรรยาย ในต่างประเทศหลายครั้งและได้รับการยกย่องจากนักวิชาการทั่วไปว่า เป็นผู้มีความรู้อย่างสูง ทางพระพุทธศาสนาอย่างยากที่จะหาผู้ใดเทียบได้ในยุคปัจจุบัน งานเขียนและงานปาฐกถาของท่าน จัดอยู่ในแนวจารีตนิยม กล่าวคือ แสดงแนวคิดและแนวปฏิบัติตามการตีความและความเข้าใจใน พุทธธรรมของคณะสงฆ์ไทยอันได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ไม่พยายามกระตุ้นหรือเสนอแนวคิด แนวปฏิบัติที่แหวกแนวแปลกใหม่ เช่น ท่านพุทธทาสภิกขุ เช่น ในขณะที่ท่านพุทธทาสภิกขุโจมตี สังคมไทยโดยทั่วไปว่า เห็นแก่ตัวและมกมายในวัตถุ แม้แต่พระสงฆ์ก็ยึดติดวัตถุ ไม่ทำตามแก่นแท้ ของพระพุทธศาสนา ไม่แสวงหานิพพานอันเป็นทางพ้นทุกข์ที่บรรลู่ได้ในชาติปัจจุบัน พระธรรมปิฎกกับใช้ทำที่เรียบง่ายไม่เร่งเร็ว ไม่วิพากษ์ผู้ใด แต่นำเสนอบทศีลธรรมและคุณธรรม อันเป็นแนวทางที่รัฐและคณะสงฆ์ไทยได้วางไว้แล้ว โดยนำมาพัฒนาให้สอดคล้องกับสังคม ปัจจุบันและไม่ตีความพุทธธรรมให้แปลกแหวกแนวจากคนทั่วไป ได้เคยรู้มำงานของท่านได้รับการ ยอมรับจากนักการศึกษาพุทธศาสนาส่วนมากว่า เป็นงานมาตรฐานของความรู้พุทธธรรมแบบ เถรวาท ได้เป็นหนังสือสำหรับค้นคว้าอ้างอิงด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนาในสถาบันการศึกษา ชั้นสูงทั่วไปอย่างกว้างขวาง ส่วนหนังสืออื่นๆ ของท่านที่ส่งเสริมศีลธรรมและคุณธรรมของสังคม ก็ได้รับการสนใจอ่านแล้วศึกษาอย่างแพร่หลาย ทั้งนักศึกษา ปัญญาชนและบุคคลทั่วไป เช่น คำนิยมแบบพุทธ ศีลธรรมและคุณธรรมสำหรับเด็กและนักเรียนรุ่นใหม่ และธรรมานุญชีวิต พุทธจริยธรรม เพื่อชีวิตที่ดีงาม

งานพัฒนาศีลธรรมและคุณธรรมแก่ประชาชน เป็นงานหลักที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง ของพระสงฆ์ และจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน พระสงฆ์ได้ใช้ วิชาการสั่งสอนศีลธรรมในหลายรูปแบบ ทั้งโดยการสนทนา การเขียน และการปาฐกถาธรรม เนื่องจากชาวพุทธทั่วไปมีความเคารพศรัทธาในพระสงฆ์ งานพัฒนาศีลธรรมและคุณธรรมที่ พระสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการ จึงก่อประโยชน์อย่างใหญ่หลวงแก่ชุมชนยิ่งกว่าการดำเนินการ โดยองค์กรอื่นๆ ของรัฐหรือโดยบุคคลทั่วไป

ปัจจุบันนักเรียนไทยหลงใหลคลั่งไคล้ยึดติดอยู่กับวัฒนธรรมกับโลกตะวันตก และได้ละทิ้งหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเนื่องจากเห็นว่าเป็นสิ่งมลายและล้าสมัย ทำให้ขาดสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจที่จะให้มั่นคง สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ และเพื่อฟันฝ่าอุปสรรคและมรสุมทั้งหลายของชีวิต ทำให้ความเชื่อถือศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนาลดน้อยลง และยังขาดแก่นแท้ของหลักพระพุทธศาสนา การขาดสิ่งยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจทำให้นักเรียนนักศึกษาแม้มีการศึกษาที่สูงขึ้นก็ตาม หากขาดศีลธรรมก็มีแนวโน้มที่จะกระทำผิดได้ง่าย เพราะการศึกษาในปัจจุบันนั้นไม่ได้ส่งเสริมให้คนรอบรู้เข้าใจชีวิต และเป็นคนสมบูรณ์อย่างแท้จริง การแก้ไขปัญหาในการปลูกฝังคุณธรรม การจะสร้างให้เด็กมีคุณภาพสิ่งสำคัญก็คือ การปลูกฝังศีลธรรมและคุณธรรม ซึ่งมาจากบ่อเกิดที่สำคัญคือ หลักพระพุทธศาสนา เมื่อศาสนาเห็นความสำคัญของเด็กและนักเรียน เราจะดำเนินการกันอย่างไร ในการที่จะทำให้เด็กและนักเรียนมีศีลธรรมและคุณธรรม เพื่อที่จะพัฒนาชีวิตให้เจริญเติบโตขึ้นในท่ามกลางบรรยากาศที่พรั่งพร้อมไปด้วยศีลธรรมและคุณธรรมโดยทั้งคนที่แวดล้อมและตัวเด็กนั้นต่างก็เป็นคนมีศีลธรรมและคุณธรรมด้วยกัน ๐ การปลูกฝังศีลธรรมและพัฒนาคุณธรรมในนักเรียนที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานการศึกษา สถาบัน และองค์กรต่างๆ ทั้งรัฐและเอกชนไม่มีการประสานงานกันเท่าที่ควร ๐ ปฏิบัติการกิจกรรมในลักษณะต่างคนต่างทำขาดความเป็นเอกภาพในการเผยแพร่ปลูกฝังศีลธรรมและคุณธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผลการปฏิบัติงานไม่เป็นที่น่าพอใจประเด็นสำคัญและปัญหาดังกล่าวจะต้องได้รับการเอาใจใส่และแก้ไขอย่างจริงจังโดยการศึกษาถึงรูปแบบการเผยแพร่ การจัดกิจกรรม การใช้สื่อและเทคโนโลยี การพัฒนาวิทยาการจัดการและการจัดกิจกรรมต่อเนื่องทั้งทางตรงและโดยทางอ้อม เพื่อปรับปรุงวิธีการที่จะให้นักเรียน และประชาชนทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนได้รับการเผยแพร่ศีลธรรมและคุณธรรมไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมต่อไป

ด้วยหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการปลูกฝังศีลธรรมและคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี ผ่านทางกระบวนการศึกษาของนักเรียนให้สามารถนำศีลธรรมและคุณธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทความรับผิดชอบได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เช่น การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ และการเป็นศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์ เป็นต้น ขอมุ่งส่งผลให้นักเรียนมีความประพฤติที่ดีงามทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม การอบรมสั่งสอนนักเรียนให้มีจิตสำนึกทางศีลธรรมและคุณธรรมนั้นจำเป็นต้องอาศัยความ

๐ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), ศาสนาแบบนักเรียน, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๕), หน้า ๘.

๐ เจริญ กิจระการ และคณะ, “ศึกษาการพัฒนาแนวทางเผยแพร่ศีลธรรม”, รายงานการวิจัย, (มหาสารคาม: บัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๓๕), หน้า ๓.

ร่วมมือจากทุกฝ่ายในการดำเนินการ โดยต้องเริ่มจากสถาบันครอบครัวสานต่อยังสถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนาที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องการปลูกฝังศีลธรรมและคุณธรรมอันดีงามให้กับนักเรียน และพัฒนาให้นักเรียนของชาติมีศีลธรรมและคุณธรรมในสังคม พระสงฆ์จึงต้องมีบทบาทสำคัญเพิ่มมากขึ้นในเรื่องดังกล่าว ศีลธรรมและคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ตำบลบางกร่าง อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี เพื่อนำเสนอผลที่ได้จากการศึกษาต่อสถานศึกษาต่อการพัฒนาศีลธรรมและคุณธรรมของนักเรียนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการปลูกฝังศีลธรรมและคุณธรรม นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบการปลูกฝังศีลธรรมและคุณธรรม นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี

๑.๓ ขอบเขตในการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาช่วงชั้นที่ ๒ ระดับปีที่ ๕ และนักเรียนประถมศึกษาระดับปีที่ ๖ ตำบลบางกร่าง อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ๕ โรงเรียน จำนวน ๖๒๕ คน และสุ่มกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๕๐ คน

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาทัศนะของนักเรียนที่มีต่อบทบาทการปลูกฝังศีลธรรมและคุณธรรม ระดับปีที่ ๕ และระดับปีที่ ๖ ตำบลบางกร่าง อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านเวลา

เริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๕๓ ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๔

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ศีลธรรม และ คุณธรรม หมายถึง นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองความมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ

การปลูกฝังศีลธรรม และคุณธรรม หมายถึง การทำกิจการสอนให้สอดคล้องกับตัวแปรดังต่อไปนี้

๑. ด้านความมีระเบียบวินัย หมายถึง ความประพฤติของนักเรียนที่แสดงออกมาถึงการมีสัมมาคารวะ การรู้จักกาลเทศะ การปฏิบัติตามกฎกติกาของสังคม ประพฤติปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี

๒. ด้านความรับผิดชอบ หมายถึง ความประพฤติของนักเรียนที่แสดงออกมาซึ่งได้แก่ความขยันหมั่นเพียรตามบทบาทหน้าที่ การเคารพสิทธิผู้อื่น การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในสังคม การตรงต่อเวลา ความไม่เกียจคร้าน การทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย ความสามัคคี ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

๓. ความกตัญญูทดแทน หมายถึง ความประพฤติที่แสดงออก ต่อผู้ที่มีอุปการคุณ บิดา มารดา ครู อาจารย์ โดยการเคารพเชื่อฟัง ปฏิบัติตามคำสั่งสอน การให้ความช่วยเหลือตามความสามารถของตน

๔. ด้านความซื่อสัตย์ หมายถึง ความซื่อตรงไม่คดโกงทั้งกาย วาจา ใจ ทั้งตนเองและหน้าที่การงาน

๕. ด้านความความประหยัด หมายถึง การประหยัดคอดออม ไม่ฟุ่มเฟือย การใช้จ่ายพอประมาณในการซื้อสิ่งของ

๑.๕ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๕.๑ ได้ทราบการศึกษาศึกษาการปลูกฝังศีลธรรมและคุณธรรม นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี

๑.๕.๒ ได้ทราบการเปรียบเทียบการปลูกฝังศีลธรรมและคุณธรรม นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี